

Letní škola sv. Tomáše Akvinského 2022

Boží Trojice a stvoření

Plán postupu

- **Východiska:** vysvětlíme klíčové pojmy, které výklad Boží Trojice a stvoření předpokládá.
- **Boží Trojice a stvoření**
- Boží Trojice a stvoření: (1) Přivlastňování – apropiace
- Boží Trojice a stvoření: (2) Vlastní způsob činnosti božských osob ve stvoření (jako činnosti)
- Boží Trojice a stvoření: četba

Východiska

První část *Teologické sumy* pojednává o Bohu a výklad se dělí do tří dílů:

1. O Bohu z hlediska Boží esence (q. 2-26).
2. O rozdílu božských osob (q. 27-43).
3. O způsobu, jímž z Boha vycházejí tvorové (q. 44-119).

- Zde se nachází i pro nás zajímavý traktát **O stvoření** (q. 44-49). Ponechme ho prozatím stranou a podívejme se krátce na 1. a 2.

1. Tomáš pojednává o tom, co je božským osobám **společné (commune)**. Společné je jim to, co náleží k Boží esenci, tj. to, co dělá Boha Bohem. Každá božská osoba je Bohem a sdílí tak s ostatními osobami určité dokonalosti (atributy), např. (subsistující) bytí, jednoduchost, jednotu, nekonečnost, vševědoucnost, všemohoucnost atd.

2. Tomáš vykládá to, co je božským osobám **vlastní (proprium)**. Božské osoby jsou podle Tomáše ustaveny **vztahy** a díky nim se i odlišují. Bohu Otci je vlastní (tj. jen a jen On je) vztah otcovství; Synu je vlastní vztah synovství; Duchu sv. vztah vycházení.

Východiska

- Podobným způsobem lze (i když ne zcela přesně) rozdělit i to, jakým způsobem Boha v tomto životě poznáváme.
- **Nikoli přímo, ale vždy prostřednictvím Božích účinků:**
- **1. Přirozeným rozumem**, jenž je vlastní každému člověku, lze ze stvořených věcí poznat mnohé společné esenciální Boží atributy. Toto poznání je v principu přístupné každému člověku.
- **2. Vírou** (a jenom jí) lze poznat Boží Trojici a to, co je každé božské osobě vlastní, tj. nikoli (s jistotou) přirozeným rozumem ze stvořených věcí. Víru a s ní spojené poznání mají jenom někteří lidé, kterým je to Bohem dáno.
- **Existují tedy dva typy pravdivého poznání Boha:**
- (1) Pravdy týkající se jednoty Boží esence.
- (2) Pravdy ohledně Trojice Božích osob.
- *ScG I, 3: „Pravdy, které vyznáváme o Bohu, jsou dvojího způsobu. O Bohu totiž existují pravdy, které naprosto přesahují schopnost lidského rozumu, například že Bůh je trojí a jeden. Některé pravdy jsou naopak poznatelné lidským rozumem, jako že Bůh existuje, že Bůh je jeden apod. Takové pravdy rovněž dokazovali filosofové svými argumenty, vedeni světlem přirozeného rozumu.“*
- Dále se stručně podíváme na některé pravdy o Trojici (2).
- *STh. I, 32, 1. Lze Trojici božských osob poznat přirozeným rozumem?*
- *„Je nemožné dospět přirozeným rozumem k poznání Trojice božských osob. Výše jsme ukázali, že člověk může dosáhnout přirozeným rozumem poznání Boha jen prostřednictvím tvorů. Ale tvorové vedou k poznání Boha jako účinky k příčině. Tedy o Bohu lze přirozeným rozumem poznat jen to, co mu nutně náleží jako principu všech jsoucen. Tohoto základu jsme užili, když jsme výše uvažovali o Bohu. Ale **stvořitelská moc je společná celé Trojici**. Proto náleží k jednotě esence, nikoliv k rozdílnosti osob. Tedy přirozeným rozumem lze o Bohu poznat to, co náleží k jednotě esence, nikoliv to, co náleží k rozdílnosti osob.“*

Východiska „Jádro“ víry v Trojici

- Vyznání víry z IV. lateránského koncilu (r. 1215): *„Pevně věříme a upřímně vyznáváme, že je jen jeden Bůh, Otec a Syn a Duch svatý; sice tři osoby, ale jedna esence, substance neboli zcela jednoduchá přirozenost...: ...jsou téže podstaty a sobě rovni, stejně všemohoucí a stejně věční. ... rozdíly tedy jsou v osobách a jednota v přirozenosti.“*
- Vyznáváme tedy, že je jenom jeden zcela jednoduchý Bůh, ale zároveň věříme, že žije ve třech reálně odlišných osobách jako Otec, Syn a Duch svatý. „Jádro“ učení o Trojici má tedy podobu jakéhosi paradoxu, vždyť Bohu současně přisuzujeme jednotu (spolu s nejvyšší jednoduchostí) i mnohost.
- Tomáš nám nabízí dva pohledy na toto tajemství. První vychází z Boží jednoty (i jednoduchosti) a klíčovou roli v něm hraje pojem **esence/přirozenosti/substance**. Jednota a jednoduchost náleží k tomu, co činí Boha Bohem, a tím je Boží esence. Trojjedinost musíme hledat v jiném pohledu na Boží bytí, a to v oblasti **vztahů**, které ustavují (a odlišují) božské **osoby**. To, co činí božskou osobu osobou, je totiž právě vztah (k jiné osobě). Skutečná obtíž pak spočívá v tom, jak oba pohledy na tajemství Trojice spojit, aniž bychom upadli do osidel rozporů.

Východiska: Vycházení

Základní struktura traktátu *O Trojici*:

I. O původu neboli vycházení Božích osob (q. 27).

II. O vztazích co do původu (q. 28).

III. O Božích osobách (q. 29–43).

I. *Vycházení* (*processio*) označuje **původ** božských osob a Tomáš ho koncipuje na základě analogie s lidskou myslí (člověk je obrazem Boha). Vycházení předpokládá vnitřní činnost, duchové „produkování“, díky němuž má „něco“ původ v jiném. V Bohu jsou nejvýše dvě vnitřní činnosti (rozumová a volní), a tudíž i maximálně dvě vycházení. První je vycházení na způsob **rozumové** činnosti (plození Slova/Syna), druhé je spojené s **volní** činností (vyvedení Ducha sv./Lásky). Pro tato vycházení platí, že princip (*to, odkud něco pochází*) vycházení a to, co z něho pochází, sdílejí díky rozumové a volní činnosti tutéž přirozenost/substanci.

Východiska: Vztahy v Bohu

II. Vztahy v Bohu. Reálnou existenci vztahů v Bohu přijímá Tomáš nejenom jako „fakt“ víry (Otec je Otcem jen na základě vztahu otcovství), ale pokouší se ji i rozumově vysvětlit. Jako ve stvořených věcech otec sdílí díky činnosti plození tutéž přirozenost se synem a oba *ipso facto* nabývají vzájemné reálné vztahy otcovství a synovství, tak se i v Bohu z týchž důvodů vyskytují vzájemné reálné vztahy.

Nitro-božské vztahy nerozdělují Boží esenci/substanci, ale jsou s ní totožné: jako bytí Boha je samo subsistující bytí (*ipsum esse subsistens*), tak nitro-božské reálné vztahy jsou **subsistující vztahy** (ty se neliší od Boží esence reálně, ale pouze pomyslně).

Reálné rozdíly mezi Božími vztahy. *S.Th. I, 28, 3: „... protože je tedy v Bohu reálný vztah... je v něm nutně reálný protiklad. Avšak relační protiklad ve svém vlastním pojmovém vymezení obsahuje rozdíl [mezi opozity]. Tedy v Bohu je nutně reálná odlišnost, ne sice v tom, co je absolutní – totiž v esenci, v níž je nejvyšší jednota –, ale v tom, co je relativní [tj. mezi vztahy].“*

Počet božských vztahů. V každém vycházení lze rozlišit dva protikladné vztahy, vztah principu vycházení k tomu, co z něho vychází a naopak. Vycházení Syna z Otce se nazývá plození a jsou jím dány vztahy **otcovství** a **synovství**. Vycházení Lásky z Otce a Syna nemá v přirozeném jazyce vlastní jméno, a proto ani vztahy z něho vzešlé. Vztah principu tohoto vycházení (z nedostatku vhodných termínů) k tomu, co z něho pochází, se nazývá **vydechování** (*spiratio*), inverznímu vztahu se říká **vycházení** (*processio*).

Východiska: Božské osoby

- **III. Božské osoby jako subsistující vztahy.**

- Tomáš přijímá Boethiovo vymezení osoby (*individuální substance rozumové přirozenosti*) a precizuje ho s ohledem na božskou osobu (nesdělitelné supozitum intelektuální přirozenosti). Osoba vyjadřuje nejdokonalejší (možný) způsob bytí, Bůh je nejvýše dokonalý, tedy je osobou.
- Jelikož individuální/nesdělitelné je to, co je vnitřně nerozdělené, ale oddělené od jiných, osoba v libovolné přirozenosti znamená to, co je v dané přirozenosti reálně odlišné od jiných. Reálné rozdíly v Bohu, jak jsme viděli výše, jsou dány pouze skrze vztahy původu. Znamená-li tedy osoba to, co je v dané přirozenosti reálně odlišné od jiného, a není-li v Bohu žádný jiný zdroj reálné odlišnosti než vztah, pak božská osoba musí být vztahem.
- *STh I, 29, 4: „Rozdílnost v Bohu je dána pouze vztahy původu... Nicméně vztah v Bohu není jako akcident inherující v subjektu, ale je to sama Boží esence. Proto subsistuje, tak jako subsistuje Boží esence. Tedy jako božství je Bůh, tak Boží otcovství je Bůh Otec, který je božská osoba. **Tedy božská osoba znamená vztah jakožto subsistující, to jest vztah na způsob substance...**“*
- Tomáš v pojmu božské osoby jakožto subsistujícího vztahu inovativně spojuje dvě na první pohled těžko slučitelná starověká myšlenková schémata osoby, tj. **substancialitu a vztahovost**. Božská osoba je „někdo“, kdo je naprosto nesdělitelný, kdo subsistuje v Boží přirozenosti a je s ní numericky totožný, kdo je jakožto osoba ustaven vztahem, a nikoli něčím absolutním (esencí). Božský vztah má totéž bytí jako Boží substance.
- Žádná jiná osoba mimo Boha není podle Tomáše založena vztahem. Osoba člověka i anděla je konstituována něčím absolutním, v případě člověka individuální materiální substancí, v případě anděla individuální duchovou substancí.
- Vlastní jména božských osob (chápejme je jako jména vztahová):
- První osoba: Otec (Jemu je dále vlastní nezrozenost).
- Druhá osoba: Syn, Slovo, Obraz.
- Třetí osoba: Duch svatý, Láska, Dar.

Boží Trojice a stvoření

- V *Teologické sumě* následuje traktát o stvoření bezprostředně po pojednání o Trojici a není náhodou, že je mezi nimi určitá podobnost. Výklad Trojice začíná otázkou o **vycházení** božských osob, stvoření otázkou o **vycházení** tvorů z Boha. Obě vycházení se liší, ale je jim něco společného. Odlišují se mimo jiné tím, že božské osoby vycházejí **nutně**, Syn z Otce a Duch sv. z Otce a Syna; stvořené věci naproti tomu vycházejí z Boha na základě Jeho svobodného rozhodnutí a tedy **nahodile**. Oběma vycházením je kromě jiného společné to, že jsou základem určitých vztahů, nitro-božská vycházení (plození a vydechování) zakládají nitro-božské vztahy, které ustavují a odlišují božské osoby; stvoření ustavuje vzájemné vztahy Boha a tvorů.
- Podle Tomáše je mezi oběma typy vycházení určitá kauzální souvislost, vycházení božských osob je důvodem produkování tvorů („...*processiones personarum sunt rationes productionis creaturarum...*“). Tu se pokusíme vysvětlit níže.
- Dva významy výrazu „stvoření“:
 - (i) Boží účinně kauzální působení, jímž něco produkuje (uvádí do bytí) z naprosté nicoty.
 - (ii) Sama takto vyprodukovaná skutečnost, která se k Bohu vztahuje jako ke své příčině.
- Dále se budeme věnovat oběma aspektům stvoření.

Boží Trojice a stvoření

- *STh. I, 36, 4 ad 7: „... stvoření nevychází ze tří osob, nakořik jsou rozdílné osoby, ale nakořik jsou jedno v esenci.“*
- *STh. I, 45, 6: „... stvoření není vlastní činností nějaké osoby, ale společnou činností celé Trojice.“*
- *STh. I, 32, 1: „... stvořitelská moc je společná celé Trojici.“*
- **Jak tedy ve stvoření (v obou významech toho slova) můžeme poznat Trojici osob, resp. dílo té či oné božské osoby, je-li jim společné?**
- Existují **dva způsoby**, které spolu souvisí a doplňují se, jak na tuto otázku odpovědět.
- Jeden je „tradiční“, druhý rozvíjí současná tomistická („tomášovská“) teologie (G. Emery).
- (1) Prvnímu způsobu se souhrnně říká „přivlastňování“ (apropriace - *appropriatio*).
- (2) Podle druhého se v jedné a společné Boží činnosti (stvoření) projevuje i to, co je každé osobě vlastní; to znamená, že ve stvoření (jako v činnosti) lze rozlišit různé způsoby, jimiž je každá božská osoba činná.
- Dále se postupně podíváme na (1) i (2).

Boží Trojice a stvoření: (1) Přivlastňování - apropiace

- Připisování nějaké esenciální dokonalosti, jež je společná třem božským osobám, speciálně jedné osobě, a to na základě podobnosti této společné dokonalosti s vlastností jedné určité osoby. Činíme tak proto, abychom božské osoby lépe poznávali. Například „moc“, kterou rozumíme princip působení na jiné, se „přivlastňuje“ Otcí, jenž je „princip bez principu“. Přivlastňování předpokládá poznání rozlišujících vlastností osob.
- Rozlišme tedy v přivlastňování dvojí: (i) objektivní a na nás nezávislou podobnost mezi společnou esenciální dokonalostí a vlastností určité osoby; (ii) naše poznání této podobnosti, které nám slouží k lepšímu pochopení božských osob a jejich činnosti, tj. i stvoření.
- *STh.* I, 39, 7: Mají se esenciální jména **přivlastňovat** osobám?
- *„Pro objasnění víry bylo vhodné přivlastňovat osobám esenciální atributy. Neboť i když... Trojici osob nelze prokázat důkazem, je přece vhodné, aby byla vysvětlována něčím, co je pro nás známější. Ale esenciální atributy jsou nám co do pojmového vymezení jasnější než vlastnosti osob, protože na základě tvorů, z nichž čerpáme své poznání, můžeme dospět k jistému poznání esenciálních atributů, ne však k poznání osobních vlastností, jak bylo řečeno výše. A tak jako k objasňování božských osob užíváme podobnosti stopy nebo obrazu, nalezené ve tvorech, tak stejně užíváme i esenciálních atributů. A toto objasňování osob esenciálními atributy se nazývá **přivlastňování** neboli „**appropriace**“.*
- *Božské osoby mohou být objasňovány esenciálními atributy dvojím způsobem. Předně cestou **podobnosti**; například to, co patří k rozumu, se přivlastňuje Synu, který vychází na způsob rozumu jako Slovo. Druhým způsobem na způsob **nepodobnosti**; například Otcí se přivlastňuje moc, protože – jak říká Augustin – naši otcové bývají vlivem stáří slabí; abychom se něčeho podobného nedohadovali u Boha.“*

Boží Trojice a stvoření: (1) Přivlastňování - apropiace

- *STh. I, 39, 8: Přisuzovali svatí učitelé správně osobám esenciální atributy?*
- *„Náš rozum, který je veden k poznání Boha od tvorů, musí o Bohu uvažovat způsobem, který je odvozen z tvorů. Při našem uvažování o tvorech existují čtyři kroky, které následují po řadě: (a) zaprvé uvažujeme o věci samé chápané absolutně jako jsoucno, (b) zadruhé uvažujeme o věci, nakolik je jedna, (c) zatřetí uvažujeme o věci, nakolik má sílu k činnosti a ke kauzálnímu působení, (d) začtvrté uvažujeme o jejím vztahu k jejím účinkům. Tyto čtyři kroky tedy činí i naše uvažování o Bohu.“*
- *(a) „...Hilarius Otcí přivlastňuje **věčnost**, Synu **species** neboli **krása**, Duchu **užívání**...“*
- *(b) „...Augustin přivlastňuje Otcí **jednotu**, Synu **rovnost**, Duchu sv. **harmonii**...“*
- *(c) „...Třetí způsob uvažování o Bohu se týká dostatečné síly (virtus) ke kauzálnímu působení. Z toho vychází třetí přivlastňování, totiž **moci**, **moudrosti** a **dobroty**. Toto přivlastňování se děje jednak podle podobnosti, jde-li o to, co je v božských osobách, jednak podle nepodobnosti, jde-li o to, co je ve tvorech.*
- ***Moc** má povahu principu, a tak má podobnost s nebeským Otcem, který je principem celého božství. Ale někdy se nedostává pozemskému otcí v důsledku stáří.*
- ***Moudrost** má podobnost s nebeským Synem, pokud je Slovo, které není nic jiného než pojetí moudrosti. Ale někdy se jí nedostává pozemskému synovi pro krátkost času.*
- ***Dobrota**, ježto je důvodem a objektem lásky, má podobnost s Duchem svatým, který je láska. Ale zdá se, že odporuje pozemskému duchu, pokud znamená určitou násilnou impulzivnost – podle slov: „Duch silných je jak vichr narážející na stěnu“*

Boží Trojice a stvoření: (2) Vlastní způsob činnosti božských osob ve stvoření (jako činnosti)

- Princip (*to, odkud něco pochází*) stvoření je Boží esence, která je společná třem osobám. Slovo „*stvořitel*“ tedy označuje princip stvoření, tj. Boží esenci jakožto společnou božským osobám. Je tedy jenom jeden Stvořitel (to je atribut společný třem osobám). Lze však říci, že existují „*tři, kteří tvoří*“ nebo tři „*tvořící*“; slovo „*tvořící*“ neoznačuje přímo princip činnosti, ale její subjekty, kteří jsou odlišní.
- *Super Sent.*, lib. 1 d. 29 q. 1 a. 4 ad 2: „...*Stvoření je dílo [celé] Boží esence; proto je dílem nerozděleného supozita, nakolik esence znamená to, co [věc] je, jako toto jméno Bůh; a proto jako se říká, že Otec a Syn jsou jedno, to jest jeden Bůh, tak se říká, že jsou jeden Stvořitel; nikoliv však jeden tvořící, ...*“
- Boží osoby sdílejí jedno a totéž bytí, ale **způsob bytí** každé božské osoby je odlišný. Ten se projevuje v činnosti každé osoby: jako tedy rozlišujeme různé způsoby bytí božských osob, tak rozlišujeme různé způsoby jejich činnosti. Rozdíly osob se netýkají esence, ani jejich moci něco působit, dokonce ani činnosti samotné; toto vše je jim společné. Ale odlišný způsob jejich bytí se projevuje odlišným **způsobem jejich činnosti** ve stvoření.
- *De potentia*, q. 3 a. 15 ad 17: „... *ačkoli je tatáž přirozenost Otce, Syna i Ducha sv., přesto nemá ve třech osobách tentýž způsob bytí, a říkám způsob bytí co do vztahu. V Otci je totiž jako nepřijatá od jiného, v Synu však jako od Otce přijatá; proto není nutné, aby vše, co náleží Otci mocí jeho přirozenosti, náleželo Synu nebo Duchu sv.*“

Boží Trojice a stvoření: (2) Vlastní způsob činnosti božských osob ve stvoření (jako činnosti)

- Rozdíl těchto způsobů bytí je tedy dán nitro-božskými **vztahy, které jsou božským osobám vlastní**. Každá osoba pak jedná/je činná ve shodě s vlastní povahou vztahu, díky níž je právě touto osobou. Když Tomáš říká, že Synu je vlastní být tím „skrze něhož“ Otec jedná, myslí tím právě toto: Syn od věčnosti přijímá od Otce bytí a tomu odpovídá i Jeho způsob činnosti, tj. Syn od věčnosti přijímá od Otce svou činnost. Otec a Syn produkují jednu činnost, je jenom jeden princip této činnosti (Boží esence), ale liší se jako subjekty této činnosti a potažmo i v jejím způsobu.
- *STh. I, 39, 8: „... Předložka „skrze“ (per) někdy označuje příčinu „prostřední“, jako když říkáme, že dělník pracuje „skrze“ kladivo. A tak se výraz „skrze něho“ někdy chápe jako Synovi **vlastní, nikoli přivlastněný**, podle slov „všechno povstalo skrze ně“ (Jan 1, 3) – ne proto, že by Syn byl nástrojem, ale protože on sám je principem z principu.“*
- Ve stvoření (jako činnosti) Otec jedná **skrze** Syna, protože Otec od věčnosti plodí Syna a sdílí mu Boží esenci, skrze niž Syn jedná.
- *Super Ioanem, cap. 1 l. 2: „... Bůh všechno činí jen skrze „pojmem“ svého rozumu, jímž je moudrost pojatá od věčnosti, tj. Boží Slovo a Boží Syn. A proto je nemožné, aby něco činil, leda skrze Syna. Proto Augustin v De Trinitate říká, že Slovo je umění plné všech „idejí“ živých věcí. A tak je zřejmé, že všechno, co Otec činí, činí skrze ně [Slovo].“*
- Dále je Otci (spolu se Synem) vlastní vydechování Ducha sv., proto Otec jedná skrze Syna **v** Duchu sv. Otec je jediný v Trojici, kdo jedná tímto způsobem.
- Synu je vlastní být tím, **skrze něhož** Otec všechno tvoří. Syn je jediný v Trojici, kdo jedná tímto způsobem, protože je mu vlastní být Synem, Slovem a Obrazem.
- Duchu sv. je vlastní být tím, „**v němž**“ a „**skrze něhož**“ Otec a Syn jednají, protože Duchu je vlastní být Láskou a Darem. Proto lze také říci, že Duch je Láska, skrze niž nás Otec a Syn milují a v níž nám dávají své dary.
- Tři božské osoby tedy produkují jen jednu stvořitelenskou činnost, neboť existuje pouze jeden společný princip této činnosti (Boží přirozenost/esence). Každá osoba je ovšem činná jiným způsobem, který odpovídá jí vlastnímu osobnímu vztahu a tím i jinému způsobu jejího bytí. Zde se nepohybujeme na úrovni přivlastňování, ale jsme u toho, co je osobám vlastní. „Odlišný způsob činnosti“ každé božské osoby tedy znamená „*relační způsob činnosti, který se u každé božské osoby liší a je dán vlastními nitro-trojičnými vztahy*“.

Boží Trojice a stvoření: (2) Vlastní způsob činnosti božských osob ve stvoření (jako činnosti)

- *Super Sent., lib. 1 d. 14 q. 2 a. 2 co.: „Jako... vycházení osob je důvodem <ratio> produkování tvorů prvním principem, tak je také totéž vycházení důvodem jejich návratu k cíli, jako jsme totiž byli stvořeni skrze Syna a Ducha sv., tak jsme také skrze ně sjednoceni s posledním cílem; jak je zřejmé ze slov sv. Augustina ...: „princip, k němuž se vracíme“, tj. Otec, a „forma, kterou napodobujeme“, tj. Syn, a „milost, skrze niž jsme usmířeni“ <tj. Duch sv.>.“*
- Tomáš tu podtrhuje souvislost mezi vnitřním životem Trojice („teologie“) a její činností ve stvoření („ekonomie“). Otec je v imanentní Trojici „princip bez principu“ a je také zdroj vnější Boží činnosti, neboť vše působí výhradně skrze Syna a v Duchu sv. Otec je rovněž cílem naší cesty do vnitřního života Trojice a máme k Němu přístup opět pouze skrze Syna a v Duchu sv. V tomto smyslu lze říci, že vše od Otce vychází a vše se k Otci vrací.

Boží Trojice a stvoření četba

- Stvoření jako činnost:
- *STh. I, 45, 6 Je stvoření vlastní činnost nějaké božské osoby?*
- Stvoření jako účinek:
- *STh. I, 45, 7 Je ve stvořených věcech nějaká stopa Trojice?*

- Podle toho, kolik nám zbyde času, lze dále číst:
- *STh. I, 46, 3 Zda se stvoření odehrálo na počátku času.*
- *- (V jakém smyslu se říká, že Bůh na počátku stvořil nebe a zemi?)*
- *STh. I, 47, 1 Pochází mnohost věcí a rozdíly mezi věcmi od Boha?*
- *STh. I, 47, 2 Pochází nerovnost mezi věcmi od Boha?*

- *STh. 1, 34, 3: „Jméno „Slovo“ zahrnuje vztah k tvorům. Neboť Bůh poznáním sebe poznává každého tvora. Avšak slovo pojaté v mysli představuje všechno, co je aktuálně poznáváno. A tak u nás jsou různá slova pro různé věci, které poznáváme. Ale Bůh poznává jediným úkonem sebe i všechny věci, a proto jeho jediné Slovo vyjadřuje nejen Otce, ale také tvory. A jako Boží vědění je pouze kognitivní, pokud jde o Boha, ale pokud jde o tvory, je kognitivní a také operativní, tak Boží Slovo je pouze expresivní (vyjadřující), pokud jde o to, co je v Bohu Otci, ale jak expresivní, tak operativní, pokud jde o tvory. Proto je řečeno v Žalmu 33, 9: „Co on řekl, to se stalo,“ protože ve Slově je zahrnuta idea toho, co Bůh činí.“*
- *STh. 1, 34, 3 ad 1: „Jméno osoby nepřímo zahrnuje také přirozenost. Neboť osoba je individuální substance rozumové přirozenosti. Tedy ve jménu božské osoby, pokud jde o osobní vztah, není zahrnut vztah ke stvoření, ale je v něm zahrnuto to, co náleží k přirozenosti. Ale nakolik je v jeho významu zahrnuta esence, nic nebrání, aby zahrnovalo vztah ke stvoření. Neboť jako je Synovi vlastní, že je Syn, tak je mu vlastní, že je zrozený Bůh či zrozený Stvořitel. A tak je ve jménu Slova zahrnut vztah k tvorům.“*
- *STh. 1, 37, 2 ad 3: „Otec miluje Duchem svatým nejen Syna, ale také sebe a nás, neboť jak bylo řečeno, „milovat“, chápeme-li je známkově, zahrnuje nejen produkování božské osoby, ale také osobu produkovanou na způsob lásky, kterážto láska má vztah k milovanému předmětu. A tak jako Otec miluje sebe a všechno stvoření Slovem, které zplodil, nakolik zplozené Slovo dostatečně představuje Otce a všechno stvoření, tak miluje sebe a všechno stvoření Duchem svatým, nakolik Duch svatý vychází jako láska prvotní dobroty, jíž Otec miluje sebe a všechno stvoření. A tak je jasné, že vztah k tvorům je obsažen jak ve Slově, tak ve vycházející Lásce – jakoby sekundárně –, nakolik je božská pravda a dobrota principem poznání a milování všeho stvoření.“*